

Social Work & Education

© SW&E, 2018

Hanna Slozanska,
*PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor
Department of Social Pedagogy and
Social Work
Ternopil Volodymyr Hnatyuk
National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine
kulynyak@elr.tnpu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8394-4925*

Ганна Слосанська,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка,
м.Тернопіль, Україна*

УДК 378:37.091.12:36-051]:352
(1-37)

DOI: 10.25128/2520-6230.18.4.8

Article history:

Received: October 01, 2018
Revision: November 17, 2018
Accepted: December 30, 2018

Slozanska, H. (2018). Чи готові майбутні соціальні працівники першого (бакалаврського) рівня вищої освіти до надання інтегрованих соціальних послуг у територіальній громаді? *Social Work and Education*, Vol. 5, No. 4., pp. 84-103. DOI: 10.25128/2520-6230.18.4.8

ЧИ ГОТОВІ МАЙБУТНІ СОЦІАЛЬНІ ПРАЦІВНИКИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАДАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ?

АНОТАЦІЯ. Вироблення ефективних і дієвих механізмів надання інтегрованих соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у СЖО є одним із пріоритетних завдань держави в рамках реалізації реформи децентралізації влади, що передбачає передачу значної частки повноважень у сфері соціального захисту населення до новостворених ОТГ. Підбір і працевлаштування в громадах кваліфікованих соціальних працівників, здатних надавати передбачені чинним законодавством послуги пріоритетне завдання виконавчих органів ОТГ. Водночас, за таких умов, виникає необхідність у оцінці готовності випускників програм бакалаврату з соціальної роботи ЗВО України працювати в ОТГ та надавати передбачені чинним законодавством інтегровані соціальні послуги тим, хто цього потребує. Отримані в результаті аналізу дані ляжуть в основу розробки відповідного змістово-технологічного та навчально-методичного забезпечення, реалізація якого у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ЗВО сприятиме формуванню означеної готовності та дозволять переосмислити концепцію підготовки майбутніх соціальних працівників у ЗВО України з метою її орієнтації на навчання фахівців, «придатних» працювати в нових умовах, які диктує ринок праці.

Ключові слова: соціальна робота; громада; територіальна громада; соціальна робота в громаді; моделі соціальної роботи в громаді; інтегровані соціальні послуги; соціальні працівники; професійна підготовка.

Вступ

XXI століття є новим етапом у становленні соціальної роботи в Україні. Створення ОТГ в рамках реалізації реформи децентралізації влади (Прієшкіна, 2006, 86-89) та наділення їх додатковими повноваженнями у сфері соціального захисту населення (Слозанська, 2017, 293-296) дали поштовх для розвитку нових підходів до розуміння соціальної роботи як сфери практичної діяльності (України, 3., 2003., 358; Тюптя & Іванова, 2004; Стратегія розвитку системи соціальних послуг, 2016), що передбачає організацію та надання інтегрованих соціальних послуг різним категоріям клієнтів за місцем їх проживання (Слозанська, 2017, 68-73), а також активізацію жителів громади (Twelvetrees, 1991, 1), ініціювання соціальних змін задля покращення їх життя та добробуту (Пей, 1997, 51-54). Розробка і впровадження дієвих моделей надання соціальних послуг в ОТГ, створення Центрів/відділів надання соціальних послуг як структурних підрозділів виконавчого органу ОТГ або переформатування роботи діючих соціальних служб, установ та організацій на роботу в громаді, вироблення ефективних механізмів надання передбачених чинним законодавством послуг (Слозанська, 2016, 92-102), працевлаштування кваліфікованих соціальних працівників, готових до роботи в громаді (Слозанська, 2017, 40-43) сприятиме покращенню життєіснування в ОТГ та розвитку соціальної роботи як практичної сфери діяльності.

Аналіз літератури

Соціальна робота в громаді: основні підходи до визначення

Соціальна робота в громаді для України та світу поняття не нове: своїй появі в Україні завдячує існуванню первинних, землеробських громад у період Київської Русі (Безпалько, 2005, 18-27); за кордоном – перших сеттелмент-центрів спочатку у бідних регіонах Англії (Gojová, 2008), згодом у США (Younghusband, 1968). Із моменту свого зародження до сьогодення соціальна робота в громаді пройшла декілька етапів свого розвитку, які у різні періоди намагалися структурувати та схарактеризувати як вітчизняні так і зарубіжні дослідники (Безпалько, 2005; Семигіна, 2007, 35-39; Baldock, 1974; Bopp, 1998; Dustin, 2016; Gilchrist, 2006; Popple, 1995; Twelvetrees, 1991; Younghusband, 1968 та ін.). На основі їх аналізу праць вище означених дослідників, можна стверджувати, що соціальна робота в громаді від діяльності, що передбачала надання притулку, допомоги, підтримки, сприяння соціальній адаптації (кінець XIX ст.) пройшла складний та досить насичений шлях до розуміння її як простору, середовища, створеного однодумцями для однодумців з метою задоволення їх потреб та інтересів (Návrh štandardov terénnej..., 2004, 10-11); територіально обумовленої сфери діяльності, що здійснюється на місцевому рівні органами місцевого самоврядування (Семигіна, 2004; Dustin, 2016; Definition of Community Work ..., 2016) та передбачає задоволення потреб і вирішення проблем як окремих жителів громади, груп, так і самої громади шляхом залучення до роботи різноманітних соціальних служб (Ромм, 1999); професійних фахівців, активізації самих жителів громади (Іващенко, 2016; Bopp, 1998; Twelvetrees, 1991); кооперації внутрішніх інституцій із зовнішніми та з членами громади (Пейн, 1997, 58-59), оцінки

потреб у соціальних послугах, їх планування і замовлення, моніторингу та оцінки їх якості (Návrh štandardov terénnej..., 2004, 10-11).

В Україні, зі стартом реформи децентралізації влади (2014 р.), змінюються підходи до розуміння суті самого поняття «соціальна робота в громаді» (України, З., 2003., 358; Тюптя & Іванова, 2004; Стратегія розвитку системи соціальних послуг, 2016); розширюється функціональне поле та рольовий репертуар фахівців, що працюють у сфері надання соціальних послуг «на місцях» (Слозанська, 2017, 265-268); актуалізується питання організації ефективної системи соціального захисту населення на локальному рівні (М.С.П.У., Наказ, 2016) та побудови нової парадигми соціальної роботи як сфери надання соціальних послуг компетентними фахівцями диференційовано та адресно залежно від потреб об'єкта на різних рівнях (мікро-, мезо- та макро-) та різним категоріям клієнтів (О. Безпалько, Д. Дастін, К. Лаєнс, І. Лисенко, Д. Лиховід, Т. Семигіна, Дж. Фук та інші) (Слозанська, 2016, 113-118).

Інтегровані соціальні послуги та соціальна робота в громаді

Соціальні послуги є складовими системи соціального захисту населення (Encyclopedia of governance, 2007, 1019) і визначаються як будь-які послуги, що надаються окремій особі, конкретній цільовій аудиторії, групі осіб, які перебувають в СЖО і не можуть самостійно їх подолати (Белєвцова, 2011, 5; Гафарова, 2011, 3; Литвиненко, 2012; Чміленко, 2005, 11; Social service, 2012) уповноваженими законом суб'єктами (державними та громадськими організаціями, приватними підприємствами) (Литвиненко, 2012; Сташків, 2005, 76-79) з метою відтворення або покращення умов життєдіяльності таких осіб, вирішення проблем і задоволення потреб (Social service, 2012), повернення їх до повноцінного існування (Белєвцова, 2011, 5; Кривоконь, 2011, 148-155) шляхом усунення або максимального зменшення негативного впливу на об'єктів (Литвиненко, 2012) та спонукання їх до наснаження й отримання нового досвіду (Кривоконь, 2011, 154); «сукупність заходів, що спільно формуються та вживаються органами державної влади, фізичними особами та недержавними організаціями, спрямованих на пом'якшення або подолання складних життєвих обставин, соціального становища окремих осіб чи груп населення та повернення їх до повноцінної життєдіяльності» (Дубич, 2015, 53).

У Законі України «Про соціальні послуги» зазначено, що це комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем (України, З., 2003, 358). Складні життєві обставини визначено як обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, внаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті (України, З., 2003, 358).

В Україні гарантом надання соціальних послуг є держава; вона також регулює і фінансує цей процес (України, З., 2003). У той час як за кордоном (Великобританія, Німеччина, США) держава бере на себе зобов'язання створити сприятливі правові умови для надання соціальних послуг; забезпечує значну частину їх фінансування та залучає громадські організації до їх надання населенню

(Кравченко, 2014). Її рівноправними партнерами у вирішення соціальних питань виступають бізнес і громадянське суспільство.

В умовах децентралізації влади в Україні чинним законодавством (М.С.П.У., Наказ, 2017) передбачено надання інтегрованих соціальних послуг особам/сім'ям в СЖО в ОТГ, що передбачає реалізацію механізму соціального партнерства «держава – громада – центри надання соціальних послуг», залучення недержавного сектору, підприємців, жителів громади до означеного процесу (України, З., 2003). Популяризація й імплементація означеної моделі має на меті створення нових або залучення діючих соціальних агентств державної чи недержавної форм власності, розташованих в ОТГ або на території суміжної ОТГ (Slozanska, 2017, 77-101) для надання послуг за принципом «єдиного вікна», комплексно та адресно на пролонгованій основі (Ільчук, 2018, 114-121).

Безперечно, головними суб'єктами у сфері надання соціальних послуг є фахівці з соціальної роботи, представники державних органів влади, недержавного сектору (релігійних організацій, благодійних фондів тощо), експерти та члени громади. Оскільки у сучасних умовах соціальна робота в громаді спрямована і на самоактуалізацію членів громади, їх самовдосконалення та розвиток через участь у різноманітних колективних заходах останні відіграють домінуючу роль у цьому процесі (Twelvetrees, 1991, 1). В той час як фахівці з соціальної роботи здійснюють регулювання, стимулювання соціальних ініціатив (Пей, 1997, 51-54); працюють над розробкою та реалізацією соціальних програм і проектів, налагоджують партнерську взаємодію з державними органами влади різних рівнів, вузькоспеціалізованими соціальними службами, установами та організаціями державної або недержавної форм власності, структурами, групами всередині громади задля ефективної роботи в напрямку покращення умов життєдіяльності населення, задоволення потреб і вирішення проблем жителів громади (Гилберт & Спехт, 1994, 250-251), та, головне, організовують процес надання інтегрованих соціальних послуг відповідно до потреб клієнтів (Slozanska, 2017, 77-101).

Підготовка майбутніх соціальних працівників до надання інтегрованих соціальних послуг в територіальні громади

В контексті змін, що мають місце в системі соціального захисту населення загострюється питання підготовки у закладах вищої освіти та працевлаштування кваліфікованих соціальних працівників, здатних до роботи в нових умовах (Слозанська, 2016, 113-118; Слозанська, 2016, 240-243).

Для ефективної роботи в ОТГ з метою надання інтегрованих соціальних послуг різними категоріями клієнтів, розвитку громади та її жителів фахівцеві із соціальної роботи має володіти певним набором знань, вмінь і навиків, тобто демонструвати належний рівень готовності до означеного виду діяльності. У науковій літературі «готовність» визначається як складне, інтегральне особистісне утворення (З. Бондаренко (2008); О. Карпенко (2008); А. Кучеренко (2005); С. Литвиненко (2005) та ін.); фундамент професійної компетентності майбутнього фахівця (Ю. Сенько (2015, 68); установка (В. Сластенин (2009), суб'єктивний стан особистості, що виражається в її здатності і підготовленості до залучення (Л. Мардахасв (2002); М. Дьяченко, Л. Кандивович (1976); Н. Кузьміна, Н. Кухарев

(1976), виконання конкретної діяльності (В. Слостенин (2009). Н. Карабусь (2017) під «готовністю майбутніх фахівців до професійної діяльності» розуміє: «стан, що визначає внутрішнє прагнення, установку, стійку орієнтацію на активні і доцільні дії; необхідна професійно значуща якість особистості, що визначає позитивне ставлення до діяльності, підкріплене стійкою мотивацією; наявність необхідних знань, умінь та навичок» (212). Це доводить той факт, що професійна готовність є не тільки результатом відповідної підготовки, але й її метою, основною умовою ефективної реалізації професійних завдань (Карабусь, 2017).

Ми під «готовністю фахівця з соціальної роботи до професійної діяльності в ОТГ» розуміємо інтегративну здатність особистості до виконання професійної діяльності в конкретних умовах, що характеризується сформованістю професійних компетенцій, професійно-необхідних якостей та спрямованістю на професійну діяльність. У структурі *професійної готовності фахівця з соціальної роботи в ОТГ* виділяємо *мотиваційний* (відображає позитивне ставлення суб'єкта до майбутньої професійної діяльності та до відповідної професійної підготовки у ЗВО), *компетентнісний* (визначає систему знань, вмінь і навиків, розуміння і здатностей, необхідних для організації і надання соціальних послуг в ОТГ, сукупність способів, технологій соціальної діяльності, етичних цінностей та професійно-обумовлених особистісних якостей) та *особистісно-рефлексивний* (відображає сформованість особистісно-професійних якостей, здатність до рефлексії і професійно-особистісного вдосконалення) *компоненти*. Зазначимо, що усі структурні компоненти готовності взаємопов'язані і взаємозумовлені, та є однаково важливими для ефективної професійної діяльності в ОТГ.

Аналіз чинного законодавства (Слозанська, 2017, 293-296), сучасних підходів до розуміння специфіки організації соціальної роботи та системи надання соціальних послуг в ОТГ (Слозанська, 2018) дозволив виокремити базові моделі надання соціальних послуг в громаді (адміністративна модель, модель організаційного розвитку та модель надання інтегрованих соціальних послуг) (Слозанська, 2018) та зацентрувати увагу на діяльності двох ланок фахівців з соціальної роботи: фахівців-адміністраторів та фахівців-практиків (Слозанська, 2016, 113-118). Провівши паралель між виокремленими нами моделями надання соціальних послуг в ОТГ (Слозанська, 2016, 113-118) та кваліфікаційними характеристиками фахівців (2016; 2016; Наказ, М.С.П., 2016) можна зробити висновок, що в контексті реалізації моделі надання інтегрованих соціальних послуг доцільно робити акцент на залученні соціальних працівників із вищою освітою освітнього рівня бакалавр спеціальності «Соціальна робота», готових до роботи в ОТГ.

Зазначимо, що рівень готовності соціального працівника не є інваріантною величиною; його перебіг, формування залежить від ціленаправленості фахової підготовки, досвіду професійної діяльності, індивідуальних можливостей фахівця тощо. Безперечно, домінуючу роль у цьому процесі відіграє професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у ЗВО. Моделювання змісту майбутньої професійної діяльності у навчальному процесі, компетенціях конкретної освітньої програми, відображення його в програмних результатах навчання, структурі навчального плану, змісті навчальних дисциплін, практичній підготовці, науково-дослідній діяльності, залучення до волонтерської та самостійної роботи сприяє

формуванню у випускника спеціальності «Соціальна робота» готовності до роботи в ОТГ з метою надання інтегрованих соціальних послуг. *Метою нашого дослідження* є визначення рівня готовності випускників програм бакалаврату з соціальної роботи до надання інтегрованих соціальних послуг в ОТГ. Відповідно до поставленої мети нами сформульовано такі завдання: здійснити скринінг освітніх програм бакалаврату з соціальної роботи у ЗВО на предмет підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в ОТГ з метою надання інтегрованих соціальних послуг; визначити рівень готовності випускників освітніх програм бакалаврату з соціальної роботи ЗВО до роботи в ОТГ для надання інтегрованих соціальних послуг.

Методологія дослідження

Опис дослідження

У 2015-2016 рр. здійснено доекспериментальне дослідження задля виявлення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг в ОТГ. У ході дослідження здійснено:

(1) формування списку ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх соціальних працівників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (n=65); аналіз Інтернет профілів ЗВО зі списку на предмет виявлення освітніх програм бакалаврату з підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в ОТГ (n=0);

(2) контент аналіз навчальних планів та переліку навчальних дисциплін, передбачених для вивчення у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників за освітніми 4-річними програмами бакалаврату у ЗВО (n=14) зі списку;

(3) виокремлення груп загальних та фахових компетентностей, формування яких забезпечується у процесі професійної підготовки за освітніми програмами бакалаврату з соціальної роботи у ЗВО зі списку;

(4) дослідження взаємозв'язку між навчальними дисциплінами, що пропонуються для вивчення та загальними і фаховими компетентностями, передбаченими для формування готовності до здійснення професійної діяльності в певних умовах;

(5) співставлення рівня сформованості загальних та фахових компетентностей як програмних компетентностей та рівня готовності випускників спеціальності «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Процедура дослідження

Для виконання цього дослідження при формуванні списку:

(1) ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх соціальних працівників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти здійснено аналіз контенту, розміщеного на Інтернет-сайтах Освіта.ua (2015, 2016)ⁱ та Освіта в Україні (2015, 2016)ⁱⁱ;

(2) освітніх програм бакалаврату, орієнтованих на підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи в ОТГ з метою надання інтегрованих соціальних послуг здійснено контент аналіз програм, розміщених на офіційних сайтах ЗВО зі списку;

(3) загальних та фахових компетентностей, що засвідчують рівень готовності випускників програм бакалаврату з соціальної роботи до роботи в ОТГ були обрані

компетентності декількох бакалаврських програм за такими критеріями: Інтернет-профіль ЗВО мав бути доступним, необхідна інформація, подана на офіційному сайті ЗВО мала бути оновленою; є можливість порівняти освітні програми задля досягнення релевантних результатів; взято до уваги тільки бакалаврські програми з соціальної роботи, що функціонують у ЗВО зі списку.

Обмеження

Низка виявлених нами у процесі дослідження фактів унеможливили діагностику рівня сформованості мотиваційного (а саме позитивного ставлення суб'єкта до майбутньої професійної діяльності та до відповідної професійної підготовки у ЗВО) та особистісно-рефлексивного (сформованість особистісно-професійних якостей, здатності до рефлексії і професійно-особистісного вдосконалення) компонентів означеної готовності. Це пов'язано з тим, що по-перше, у результаті скринінгу інформації, розміщеної на офіційних Інтернет-сайтах ЗВО зі списку виявлено відсутність профільних програм з підготовки відповідних фахівців. По-друге, встановлено, що тільки 19.01.2016 р. Наказом МСП України № 26 затверджено «Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення», якими передбачено впровадження посади фахівця з соціальної роботи в ОТГ. У результаті з'ясовано, що ні суспільство, ні ринок праці (ОТГ), ні провайдери соціальних послуг не володіли в достатній мірі інформацією щодо механізмів надання інтегрованих соціальних послуг на рівні ОТГ (Слозанська, 2016, 113-118) та потенційних можливостей працевлаштування відповідних фахівців (Слозанська, 2016, 240-243). Випускники спеціальності «Соціальна робота» ЗВО України 2016 р. також не були обізнаними щодо перспектив працевлаштування в ОТГ, так як у новостворених громадах не функціонували відповідні структурні підрозділи (Ільчук, 2018, 114-121). За умов наявності таких фактів складно та недоцільно визначати рівень сформованості мотиваційного та особистісно-рефлексивного компонентів означеної готовності у випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» ЗВО України на момент дослідження.

Результати пошуків

Аналіз контенту, розміщеного на офіційних Інтернет-сайтах Освіта.ua (2015, 2016)ⁱⁱⁱ та Освіта в Україні (2015, 2016)^{iv} дозволив виокремити та сформулювати список ЗВО України, що станом на 2015 р. здійснювали підготовку майбутніх соціальних працівників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Соціальна робота». Встановлено, що станом на грудень 2015 р. в Україні функціонувало 65 ЗВО III-IV рівнів акредитації, які здійснювали підготовку майбутніх соціальних працівників за 4-річними освітніми програмами бакалаврату (240 кредитів) (Horishna & Slozanska, 2017, 165) загального профілю (Мишик, 2016, 150-154). Аналіз контенту (січень 2016 р.) розміщеного на Інтернет сайтах ЗВО зі списку засвідчив відсутність профільних програм освітнього рівня бакалавр, орієнтованих на підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи в ОТГ.

Визначення рівня готовності випускників освітньо-професійних програм «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ЗВО України до

роботи в ОТГ для надання інтегрованих соціальних послуг здійснювалося поетапно за виокремленим нами компетентнісним компонентом готовності, під яким розуміємо систему знань, вмінь і практичних навичок, необхідних для організації і надання інтегрованих соціальних послуг в ОТГ, сукупність способів, технологій соціальної діяльності, етичних цінностей та професійно-обумовлених особистісних якостей. Компетентнісний компонент готовності відображено в структурних компонентах освітніх програм, до яких відносимо навчальні дисципліни, курсові проекти, практики, кваліфікаційну роботу та запрограмований в програмних компетентності як найбільш важливих компетентності, що визначають специфіку та включаються в Профіль програми (Захарченко, Калашнікова, & Таланова, 2014)^v. Контент аналіз навчальних планів та списків навчальних дисциплін, передбачених для вивчення в рамках підготовки майбутніх соціальних працівників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та розміщених на офіційних Інтернет-сайтах ЗВО дозволив виокремити курси, запрограмовані на формування програмних компетентностей у випускника, готового до надання інтегрованих соціальних послуг в ОТГ.

У структурі програмних компетентностей випускників програм бакалаврату з соціальної роботи ЗВО України нами виокремлено загальні (комунікативної, інформаційної та науково-дослідницької), професійно-базові (деонтологічної, діагностично-прогностичної, організаційної, технологічної, правозахисної) та професійно – спеціальні (розуміння основ соціальної політики, економічних та організаційних основ соціальної роботи, соціально-психологічних особливостей різних категорій отримувачів послуг, обізнаність у різних галузях психології, володіння методикою соціологічного дослідження та методами статистики, здатність до створення сприятливого для життєдіяльності простору та вміння планувати, здійснювати професійний саморозвиток і вдосконалення) компетенції. Їх формуванню сприяє опанування студентами бакалаврату з соціальної роботи навчальних дисциплін обов'язкового (нормативного) та вибіркового блоків, проходження запланованих навчальними планами практик.

Детальний аналіз 14 навчальних планів підготовки бакалаврів із соціальної роботи ЗВО зі списку підтвердив той факт (Міщик, 2016, 150-154), що здебільшого ЗВО України (що становить 100 %) орієнтовані на підготовку майбутніх соціальних працівників загального профілю, здатних працювати у практичній площині та надавати послуги різним категоріям клієнтів (таблиця 1). У контексті здійснюваного дослідження встановлено, що формуванню компетентнісного компонента готовності сприяє опанування обов'язкових та вибіркового курсів, проходження практики та написання курсових проектів.

Важливе значення для формування програмних компетентностей має практична підготовка, у процесі проходження якої відбувається закріплення теоретичних знань, формування професійно-необхідних навичок. У проаналізованих нами навчальних планах ЗВО зі списку передбачено проходження різних видів практики у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників: професійно-орієнтованої (2 / 3 семестр – в залежності від ЗВО), навчальної (4 / 5 семестр), виробничої/стажерської (6/7/8 семестри). Однак, найбільш важливою та актуальною для формування навичок роботи з різними категоріями клієнтів в ОТГ, на нашу думку, є виробнича або стажерська практика, яку проходять студенти 4 курсу.

Це пов'язано із тим, що студенти вже отримали базові теоретичні знання з теорій та технологій соціальної роботи, орієнтуються у специфіці роботи з різними категоріями клієнтів, вміють оцінювати їх потреби та планувати роботу з ними з метою їх вирішення та надання необхідних соціальних послуг.

Таблиця 1

Матриця відповідності компетенцій компонентам навчання

Програмні компетенції Навчальні дисципліни	Загальні				
	Комунікативна		Інформаційна		Науково-дослідницька
Основи наукових досліджень (Методика/Методологія/Методи/Якісні методи досліджень/Соціологічні методи у соціальній роботі)					+
Соціальна статистика					+
Основи професійної комунікації	+				
Основи PR/Рекламно-інформаційні технології			+		
	Професійно-базові				
	Технологічна	Діагностично-прогностична	Деонтологічна	Організаційна	Правозахисна
Вступ до спеціальності	+		+	+	
Система організації соціальних служб	+	+		+	
Історія соціальної роботи	+		+		
Теорія соціальної роботи	+	+	+	+	
Технологій/Методи соціальної роботи	+	+	+	+	+
Соціальна діагностика і профілактика/Теорія і методи/Технологія соціальної профілактики	+	+			
Соціальна реабілітація	+	+	+	+	
Соціальне проектування/Особливості розробки та реалізації соціальних проектів/Соціальне моделювання та проектування	+			+	
Соціальний патронаж	+	+	+		
Соціальне консультування	+	+	+		
Соціальна терапія	+		+		
Соціальна експертиза	+		+	+	
Практикум з соціальної роботи	+	+	+	+	+
Соціальна робота з сім'єю/Соціальний супровід сім'ї/Протидія насильству в сім'ї/Створення і супровід прийомних сімей	+	+	+	+	+
Соціальна робота з різними групами клієнтів	+	+	+	+	+
Соціальна робота в громаді	+			+	
	Професійно-спеціальні				

	<i>Розуміння основ соціальної політики</i>	<i>Розуміння економічних та організаційних основ соціальної роботи</i>	<i>Здатність до створення сприятливого для життєдіяльності простору</i>	<i>Обізнаність у різних галузях психології</i>	<i>Розуміння соціально психологічних особливостей різних категорій отримувачів послуг</i>
Соціальна політика (в соціальній роботі)	+				
Менеджмент соціальної роботи		+			
Документознавство/Ведення професійних документів			+		
Загальна психологія Соціальна психологія				+	
Вікова психологія Психологія особистості та психодіагностика					+

Обговорення результатів

Аналіз 14 навчальних планів та переліку навчальних дисциплін поданих на офіційних сайтах ЗВО із сформованого нами списку, що здійснюють підготовку майбутніх соціальних працівників освітнього рівня бакалавр засвідчив ідентичність або схожість курсів, що пропонуються для вивчення майбутнім фахівцям у процесі їх підготовки. Це дозволяє нам зробити припущення, що решта 51 навчальний план, до яких ми не мали доступу, є типовими за структурою, логікою подачі навчальних дисциплін обов'язкового блоку. Щодо вибіркового навчальних дисциплін – то їх вибір, перелік і зміст можуть диференціюватися в залежності від освітньої програми та кадрових і матеріально-технічних можливостей кафедри забезпечити їх належне викладання.

Виокремлення у структурі проаналізованих нами 14 навчальних планів дисциплін, що сприяють формуванню загальних, професійно-базових та професійно-спеціальних компетентностей, дозволяє припустити первинну, потенційну готовність випускників освітніх програм бакалаврату з соціальної роботи ЗВО України до роботи в ОТГ з метою надання інтегрованих соціальних соціальних послуг різним категоріям клієнтів відповідно їх їхніх потреб.

Так як професійна готовність фахівців до роботи, до виконання ними своїх професійних обов'язків є складним та багаторівневим утворенням (Сластенин & Каширин, 2006), що включає окрім потенційної ще й безпосередню або ситуативну готовність. Доцільно, при визначенні рівня готовності випускників освітніх програм бакалаврату з соціальної роботи ЗВО України до роботи з різними категоріями клієнтів на рівні ОТГ, апелювати не тільки до аналізу структури навчальних планів щодо наявності у них курсів, спрямованих на формування означених вище компетентностей. Варто враховувати змістове наповнення навчальних дисциплін новим, інформаційним матеріалом та людський фактор, які тісно взаємопов'язані. Змістове наповнення навчальних дисциплін, оновлення навчального матеріалу безпосередньо залежить від мотивації, бажання викладача, його професійної підготовки, обізнаності, розвитку, зацікавленості, готовності вивчати і знайомитися з

сучасними процесами, технологіями, що мають місце в Україні та закордоном, професійно розвиватися.

Так, як аналіз змісту означених навчальних дисциплін програм бакалаврату соціальної роботи виходить за рамки нашого дослідження, тому ми можемо говорити тільки про первинну чи потенційну компетентнісну готовність випускників спеціальності «Соціальна робота» до надання соціальних послуг різним категоріям клієнтів на рівні ОТГ.

Висновки

У зв'язку з піком реформи децентралізації та введенням посад фахівців із соціальної роботи в ОТГ актуалізується питання готовності майбутніх соціальних працівників до роботи в громадах (Слозанська & Горішна, 2016, 113-118). Проведена нами експертиза навчальних планів освітніх програм бакалаврату спеціальності «Соціальна робота» дає підстави для висновків, що випускники бакалаврату володіють належним рівнем компетентності щодо надання соціальних послуг різним категоріям населення. У контексті здійснюваного дослідження варто констатувати відсутність у майбутніх соціальних працівників освітнього рівня бакалавр знань, вмінь і навиків щодо соціальної роботи в ОТГ та специфіки надання соціальних послуг в ній. Тому, виникає необхідність корекції освітніх програм бакалаврату з соціальної роботи на предмет формування готовності до роботи в ОТГ в рамках реалізації інтегративної моделі надання соціальних послуг. Впровадження у перелік вибіркового навчальних дисциплін, зорієнтованих на роботу в ОТГ (наприклад, таких курсів як «Соціальна робота в громаді», «Право соціального забезпечення», «Соціальна експертиза») дасть можливість студентам-майбутнім соціальним працівникам ознайомитися з особливостями соціальної роботи в громаді; переліком та специфікою надання інтегрованих соціальних послуг і формування соціального замовлення. Проходження практики в соціальних службах, установах, організаціях в ОТГ сприятиме формуванню готовності випускників програм бакалаврату з соціальної роботи до діяльності з різними категоріями клієнтів в умовах ОТГ.

Література

Безпалько, О. В. (2005). Соціальна робота в громаді. Київ: Центр навчальної літератури, 18-27

Белевцова, Я. С. (2011). Механізм підвищення якості соціальних послуг на рівні місцевих органів влади : *автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02. Харків. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ при Президентіві України. Х.*, 20.

Бондаренко, З. П. (2008). Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу. *Бондаренко ЗП–Київ*.

Випуск 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХП). (2016). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8453/8454/468515/>.

Гафарова, К. Е. (2011). Глобальна трансформація системи соціальних послуг: *автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02. К., ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», 20.*

Гилберт, Я., & Спехт Г. (1994). Социальное планирование и организация в местных общинах. *Энциклопедия социальной работы*. М., (3)3, 250-251.

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. (2016). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://jobs.ua/ukr/dkhp/articles-2388>.

Довідник ЗВО. (2015, 2016). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-185-0.html>

Дубич, К. В. (2015). *Механізми державного управління системою надання соціальних послуг* (Doctoral dissertation, Національної академії державного управління при Президентові України).

Дьяченко, М. И., & Кандивович, Л. А. (1976). *Психологические проблемы готовности к деятельности*. Изд-во БГУ.

Захарченко, В. М., Калашнікова, С. А., Луговий, В. І., Ставицька, А. В., Рашкевич, Ю. М., & Таланова, Ж. В. (2014). Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп., за ред. В.Г.Кременя. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 100.

Іващенко, К. В. (2016). Соціальна робота в громаді.

Льчук, Л. І. (2018). Розвиток системи інтегрованих соціальних послуг в умовах децентралізації (на прикладі об'єднаних територіальних громад). Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Ін-т соц.-труд. відносин ; [редкол.: А. М. Колот (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, (1), 114–121.

Карабусь, Н. (2017). *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп* (Doctoral dissertation, спец. 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями), спеціалізація 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Харків. 549.

Карпенко, О. Г. (2008). Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти. К.: *Інститут спеціальної педагогіки НАПН України*.

Кравченко, М. В. (2014). Механізми децентралізації соціальних послуг в Україні. *Демократичне врядування*, (14).

Кривоконь, Н. І. (2011). Міждисциплінарний зміст поняття «Соціальні послуги». *Пробл. заг. та пед. психології* : зб. наук. пр. (13) 6), 148-155.

Кузьмина, Н. В., & Кухарев, Н. В. (1976). Психологическая структура деятельности учителя.

Кучеренко, А. А. (2005). *Педагогічні основи вдосконалення професійної підготовки прикордонників в умовах службової діяльності* (Doctoral dissertation, спец. 13.00. 04 «Теорія і методика професійної освіти») Андрій Аркадійович Кучеренко. Хмельницький, 250.

Литвиненко, В. М. (2012). Соціальні послуги у сфері соціального захисту населення: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05*. Харківський нац. ун-т внутр. справ. Харків, 20.

Литвиненко, С. А. (2005). Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності. *М.П. Драгоманова/Світлана Анатоліївна Литвиненко*.

Міщик, Л. І. (2016). Особливості системного підходу в професійній діяльності соціальних працівників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, (133), 150-154.

Наказ М. С. П. У. (2016). Методичні рекомендації щодо діяльності об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей. [Електронний ресурс]. *Режим доступу:* <http://www.msp.gov.ua/timeline/Decentralizaciya-vladi-.html>.

Наказ М. С. П. У., (2017). Методичні рекомендації щодо діяльності об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей. [Електронний ресурс]. *Режим доступу:* <http://www.msp.gov.ua/timeline/Decentralizaciya-vladi-.html>.

Наказ, М. С. П. (2016). Про затвердження кваліфікаційної характеристики професії «Фахівець із соціальної роботи». [Електронний ресурс]. *Режим доступу:* http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=187470&cat_id=185221.

Освіта в Україні. (2015, 2016). [Електронний ресурс]. *Режим доступу:* <https://www.education.ua/ua/universities/?directions=29&desc=2>

Пей, І. М. (1997). Сообщество как основа социальной политики и социального действия. *Взаимосвязь социальной работы и социальной политики*. М.: Аспект Пресс, 51-54.

Пейн, М. (1997). Община как основа социальной политики и социальной идеи. *Взаимосвязь социальной работы и социальной политики*. М.: Аспект Пресс, 44-62.

Прієшкіна, О. (2006). Децентралізація державної влади та розширення прав місцевого самоврядування: проблеми й перспективи. *Право України*, (11), 86-89.

Ромм, М. В. & Ромм, Т. А. (1999). Теория социальной работы: учебное пособие. Новосибирск. 64.

Семигіна, Т. В. (2004). Робота в громаді: практика й політика. К. : Вид. дім «КМ Академія», 180.

Семигіна, Т. В. (2007). Організація надання соціальних послуг на рівні громади як загальна тенденція розвитку соціальної роботи. *Соціальна політика, соціальна робота й охорона здоров'я: як Україні досягти європейського рівня якості послуг*, 35-39.

Сенько, Ю. В. (2015). *Гуманитарные основы педагогического образования*. М.: Изд-во МПСУ. 240.

Сластенин, В. А. (2009). Педагогика и психология инновационного образования. М.: Прометей. 480.

Словарь по социальной педагогике : пособие для студентов, изучающих психологию, социальную работу и социальную педагогику. (2002). М. : Академия, 365.

Слозанська, Г. І. (2016). Діяльність фахівця із соціальної роботи з надання соціальних послуг населенню у територіальній громаді. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. К.: Університет «Україна», (12). 113-118.

Слозанська, Г. І. (2017). Нормативно-правове забезпечення роботи соціального працівника в територіальній громаді Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний,

правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції, 293-296.

Слозанська, Г. (2016). Ensuring access to social services in the conditions of united local communities. *Social work and education*, 3(2), 92-102.

Слозанська, Г. (2016). Взаємозв'язок професійної підготовки студентів спеціальності соціальна робота у ВНЗ з можливістю їхнього працевлаштування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, (2), 240-243.

Слозанська, Г. (2017). Категорії клієнтів фахівця із соціальної роботи в об'єднаній територіальній громаді. *Молодь і ринок*, (2), 68-73.

Слозанська, Г. (2017). **Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи в об'єднаній територіальній громаді. Формування професіоналізму фахівця в системі безперервної освіти** : збірник наукових праць за матеріалами VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 р., м. Переяслав-Хмельницький). ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» [наук. Ред. В. П. Коцур, Д. С. Мазоха]. Київ : Міленіум, 40-43.

Слозанська, Г. І. (2017). Ролі фахівця із соціальної роботи в територіальній громаді. 1(40), 265-268.

Слозанська, Г. І. (2018). Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія / за наук.ред.д-ра пед. наук, проф. В. А. Поліщук. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 275.

Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Ін-т соц.-труд. відносин ; [редкол.: А. М. Колот (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, (1), 114–121.

Сташків, Б. І. (2005). Соціальне обслуговування у системі соціального забезпечення : правові питання. *Право України : Юрид. журнал*. (1), 76-79.

[Стратегія розвитку системи надання соціальних послуг \(2016\). Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dmBuUdOmel0J:ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Strategiya-rozvytku-systemy-nadannya-sotsialnyh-poslug.pptx+&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dmBuUdOmel0J:ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Strategiya-rozvytku-systemy-nadannya-sotsialnyh-poslug.pptx+&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b)

Тюптя, Л. Т., & Іванова, І. Б. (2004). Соціальна робота. Режим доступу: [http://pidruchniki. ws/](http://pidruchniki.ws/)–Назва з титул. екрану.

України, З. (2003). Про соціальні послуги. *Із змінами та доповненнями. Відомості Верховної Ради*, (45), с. 358

Чміленко, Г. М. (2005). Адміністративні послуги в Україні. *Юрид. вісн.* (2), 86-93. Baldock, P. (1974). *Community work and social work*. London: Routledge & Kegan Paul.

Bopp, G. & Bopp, M. (1998). *A Practical Guide to Building Sustainable Communities*. Calgary: Alberta, 68.

Definition of Community Work: Community Work Knowledge and Skills. *Web-site of Community Work Education and Training Network*. (2016). Available at: http://www.cwetn.org/aandq/Definition_of_Community_Work.htm.

Encyclopedia of governance: in 2 volumes / [Mark Bevir (Ed.) et al.]. (2007). *London : SAGE Publications Ltd.* (1), 1028.

Gilchrist, A. (2006). Community work in the UK—a continuing journey. *Unter: <http://ebookbrowse.com/acw-talking-point-cd-in-the-uk-revised-dec-05-pdfd70335566>*.

Gojová, A. (2008). Community social work. Ostrava.

Horishna, N., & Slozanska, H. (2017). Dual Degree Programs in Social Work: is it Possible in Ukraine?. *Economics & Sociology*, 10(2), 165.

Návrh štandardov terénnej sociálnej práce v obci so zreteľom na prácu s vylúčenými komunitami. (2004). *Fond sociálneho rozvoja*, 44, 10-11.

Popple, K. (1995). *Analysing Community Work. Its Theory and Practice*. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.

Slozanska, H. (2017). Social services: are current state social agencies ready to provide them on the level of local communities in Ukraine (selective survey). *Social work and education*, 4(2), 77-101.

Social service : Electronic Resource. *Britannica Online Encyclopedia : website*. (2012). [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/551426/social-service>.

Twelvetrees A. (1991). Community Work. *London: Macmillan*.

ARE FUTURE SOCIAL WORKERS OF BACHELOR DEGREE READY TO PROVIDE INTEGRATED SOCIAL SERVICES IN THE TERRITORIAL COMMUNITY IN UKRAINE?

Hanna Slozanska, *PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,*
Department of Social Pedagogy and Social Work,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine, kulynyak@elr.tnpu.edu.ua

Abstract. *The development of effective and efficient mechanisms for the integrated social services providing for individuals/families in need is one of the state's priorities due to the government reform of decentralization implementing, which involves the transfer of a significant share of powers in the field of social welfare of the population to the newly established united territorial communities. Recruitment and employment in the communities qualified social workers bachelor and master degrees, able to provide social services to people in need are the priority task of the executive bodies of the united territorial communities. Bachelor degree social workers have to provide integrated social services for citizens; master degree social workers – do administrative work, be as managers, organizers, facilitators, supervisors etc. at the level of local communities in Ukraine. The aim of this article is to evaluate the readiness of bachelor's programs in social work graduates to work in the united territorial communities and provide integrated social services to those who need them.*

Definitely, to work effectively in united territorial communities in order to provide integrated social services to different categories of clients, community development and its inhabitants, a social worker must have a certain set of knowledge, skills and abilities, that is, to demonstrate an appropriate level of readiness for the specified type of activity. Content analysis of curricula and a list of educational disciplines and identification of general and professional competencies and their evaluation help us to check the readiness of the 4-year bachelor's social work programs graduates to provide integrated social services.

The data received as a result of the analysis will form the basis for the development of appropriate content-technological and teaching, methodological support, which in the process of professional training of future social workers in the HEIs will contribute to the formation of the mentioned readiness and will allow rethinking the concept of future social workers training in the HEIs of Ukraine in order to train specialists "suitable" to work in new conditions that dictates the labor market.

Key words: *social work; community; local community; social work in community; community social work models; integrated social services; social workers; professional training.*

References

A Directory of qualification characteristics of the professions of workers (DKKhP). 2016). [Electronic resource]. Access mode: [http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8453/8454/468515/\(in ukr\)](http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8453/8454/468515/(in%20ukr)).

Baldock, P. (1974). *Community work and social work*. London: Routledge & Kegan Paul

Belevtsova, Ya. S. (2011). Mechanism for improving the quality of social services at the level of local authorities: author's abstract. dis ... candidate of sciences: speciality 25.00.02. Kharkiv region in-t of Public Administration attached to the office of President of Ukraine. X., 20 (in ukr).

Bezpalco, O. V. (2005). Social work in the community. Kyiv: Center for Educational Literature, 18-27 (in ukr).

Bondarenko, S. P. (2008). Organization of volunteer work of future social educators in higher education institutions. Bondarenko ZP-Kyiv (in ukr).

Bopp, G. & Bopp, M. (1998). A Practical Guide to Building Sustainable Communities. Calgary: Alberta, 68.

Chymenko, G.M. (2005). Administrative services in Ukraine. Jurid wisn (2), 86-93. Baldock, P. (1974) (in ukr).

Community work and social work. London: Routledge & Kegan Paul.

Definition of Community Work: Community Work Knowledge and Skills. *Web-site of Community Work Education and Training Network*. (2016). Available at: http://www.cwetn.org/aandq/Definition_of_Community_Work.htm.

Dictionary on social pedagogy: a manual for students studying psychology, social work and social pedagogy / avt.-sost. L.V. Mardakhayev. M.: Academia, 365 (in ukr).

Directory of qualification characteristics of professions of workers. (2016). [Electronic resource]. Access mode: <https://jobs.ua/ukr/dkhp/articles-2388> (in ukr).

Dubich, K. V. (2015). Mechanisms of Public Administration for the Provision of Social Services (Doctoral dissertation, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine) (in ukr).

Dyachenko, M. I., & Kandivovich, L. A. (1976). Psychological issues of readiness for activity. Publishing house of BSU (in ukr).

Education in Ukraine. (2015, 2016). [Electronic resource]. Access mode: <https://www.education.ua/ua/universities/?directions=29&desc=2> (in ukr).

Encyclopedia of governance: in 2 volumes / [Mark Bevir (Ed.) et al.]. (2007). London : SAGE Publications Ltd. (1), 1028.

Gafarova, K. E. (2011). Global transformation of the social services system: author's abstract. dis ... candidate: special 08.00.02. K., State University "Kyiv. nats econ univ. named by V. Hetman ", 20 (in ukr).

Gilbert, Ya., & Specht, G. (1994). Social Planning and Organization in Local Communities. Encyclopedia of social work. M., (3) 3, 250-251 (in ukr).

Gilchrist, A. (2006). Community work in the UK—a continuing journey. *Unter: http://ebookbrowse.com/acw-talking-point-cd-in-the-uk-revised-dec-05-pdfd70335566*.

Gojová, A. (2008). Community social work. Ostrava.

Handbook of ZOO. (2015, 2016). [Electronic resource]. Access mode: <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-185-0.html> (in ukr).

Horishna, N., & Slozanska, H. (2017). Dual Degree Programs in Social Work: is it Possible in Ukraine?. *Economics & Sociology*, 10(2), 165.

Ilchuk, L. I. (2018). Development of the integrated social services system in the conditions of decentralization (on the example of the united territorial communities). Social-Labor Relations: Theory and Practice: Sb. sciences etc. / Ministry of Education and Science of

Ukraine, State University "Kyiv. nats econ Untitled Vadim Hetman ", Institute of social labor. relations; [editorial: A.M. Kolot (head), etc.]. Kyiv: KNEU, (1), 114-121 (in ukr).

Ivashchenko, K. V. (2016). Social work in the community (in ukr).

Karabus, N. (2017). Theoretical and methodological principles of future social pedagogues training for the sustainable development of social groups (Doctoral dissertation, speciality 015 - vocational education (by specialization), specialization 13.00.04 - theory and methodology of professional education, Kharkiv, 549 (in ukr).

Karpenko, O. G. (2008). Professional training of future social workers in university education. K. : Institute of Special Pedagogics of the National Academy of Sciences of Ukraine (in ukr).

Kravchenko, M. V. (2014). Mechanisms of decentralization of social services in Ukraine. Democratic Governance, (14) (in ukr).

Krivokon, N. I. (2011). Interdisciplinary content of the concept of "Social Services". Probl. comp. and ped. Psychology: Sb. sciences pp. (13) 6, 148-155 (in ukr).

Kucherenko, A. (2005). Pedagogical bases for improving the professional training of border guards in the context of official activities (Doctoral dissertation, speciality 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education", Khmelnytsky, 250 (in ukr).

Kuzmina, N. V., & Kukharev, N. V. (1976). The psychological structure of the teacher's activity (in ukr).

Litvinenko, S. A. (2005). Theoretical and methodological principles of future teachers of elementary school training for social and pedagogical activity. M. P. Drahomanova / Svitlana Anatolievna Litvinenko (in ukr).

Litvinenko, V. M. (2012). Social services in the sphere of social protection of the population: author's abstract. dis ... candidate of lawyer sciences: speciality 12.00.05. Kharkov National Untitled affairs Kharkiv, 20 (in ukr).

Mishtik, L. I. (2016). Features of a systematic approach in the professional activities of social workers. Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences, (133), 150-154 (in ukr).

Návrh štandardov terénnej sociálnej práce v obci so zreteľom na prácu s vylúčenými komunitami. (2004). *Fond sociálneho rozvoja*, 44, 10-11.

Order, M. S. P. (2016). On approval of qualification characteristics of the profession "Specialist in social work". [Electronic resource]. Access mode: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=187470&cat_id=185221 (in ukr).

Order, M. S. P. U., (2017). Methodical recommendations on the activities of the united territorial community in the field of social protection of the population and the protection of the rights of children. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.msp.gov.ua/timeline/Decentralizaciya-vladi-.html> (in ukr).

Order, of M. S. P. U. (2016). Methodical recommendations on the activities of the united territorial community in the field of social protection of the population and the protection of the rights of children. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.msp.gov.ua/timeline/Decentralizaciya-vladi-.html> (in ukr).

Payne, M. (1997). Community as the basis of social policy and social idea. Interrelation of social work and social policy. M. : Aspect Press, 44-62 (in rus).

Pey, I. M. (1997). Society as the basis of social policy and social action. Interrelation of social work and social policy. M. : Aspect Press, 51-54 (in rus).

Popple, K. (1995). *Analysing Community Work. Its Theory and Practice*. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.

Priehkina, O. (2006). Decentralization of state power and empowerment of local self-government: problems and prospects. *The Law of Ukraine*, (11), 86-89 (in ukr).

Romm, M. V. & Romm, T. A. (1999). *Theory of social work: a manual*. Novosibirsk. 64.

Semigina, T. V. (2004). *Community work: practice and politics*. K: View. House "KM Academy", 180 in ukr).

Semigina, T. V. (2007). Organization of provision of social services at the community level as a general trend of social work development. *Social policy, social work and health: how to achieve the European level of service quality*, 35-39 (in ukr).

Senko, Yu. V. (2015). *Humanitarian Foundations of Pedagogical Education*. M.: Izvod MVSU. 240.

Slastenin, V. A. (2009). *Pedagogy and psychology of innovative education*. M.: Prometheus. 480.

Slosanska, H. I. (2016). Activity of specialist on social work on provision of social services to the population in the territorial community. *Collection of scientific works of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University of Ukraine*. K.: University "Ukraine", (12). 113-118 (in ukr).

Slosanska, H. I. (2016). Ensuring access to social services in united local communities. *Social work and education*, 3 (2), 92-102 (in ukr).

Slosanska, H. I. (2016). The interconnection of the professional training of students of a specialty is social work in higher educational institutions with the possibility of their employment. *Scientific herald of Uzhgorod National University. Series: Pedagogy. Social work*, (2), 240-243 (in ukr).

Slosanska, H. I. (2017). Categories of Customers Specialist in Social Work in the Unified Territorial Community. *Youth and Market*, (2), 68-73 (in ukr).

Slosanska, H. I. (2017). Professional training of future social workers for work in the united territorial community. Formation of professionalism of a specialist in the system of continuous education: a collection of scientific works on the materials of the VII All-Ukrainian scientific and practical Internet conference (20-21 April 2017, Pereyaslav-Khmelnytsky city). State Pedagogical University "Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda" [sci. R.V.P.Kotsur, D.S.Mazakh]. Kyiv: Millennium, 40-43 (in ukr).

Slosanska, H. I. (2017). Regulatory and Legal Support of the Work of a Social Worker in a Territorial Community. *Scientific Findings in the Third Millennium: Social, Legal, Economical and Humanitarian Dimensions: Collection of Theses of the 2nd International Scientific and Practical Conference*, 293-296 (in ukr).

Slosanska, H. I. (2017). Roles of a specialist in social work in a territorial community. 1 (40), 265-268 (in ukr).

Slosanska, H. I. (2018). *Social work in the territorial community: theories, models and methods: monograph / for sciences*, ed. D. Ped. Sciences, prof. V. A. Polischuk. Ternopil: TNPU named after V. Hnatyuk, 275.

Slozanska, H. (2017). Social services: are current state social agencies ready to provide them on the level of local communities in Ukraine (selective survey). *Social work and education*, 4(2), 77-101.

Social service : Electronic Resource. *Britannica Online Encyclopedia* : website. (2012). [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/551426/social-service>.

Social-Labor Relations: Theory and Practice: Sb. sciences etc. / Ministry of Education and Science of Ukraine, State University "Kyiv. nats econ Untitled Vadim Hetman ", Institute of social labor. relations; [editorial: A.M. Kolot (head), etc.]. Kyiv: KNEU, (1), 114-121 (in ukr).

Stashkov, B. I. (2005). Social service in the social security system: legal issues. Law of Ukraine: Legal. magazine. (1), 76-79 (in ukr).

Strategy for the Development of the Social Services Provision (2016). Access mode: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dmBuUdOmel0J:ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Strategiya-rozvytku-systemy-nadannya-sotsialnyh-poslug.pptx + & cd = 3 & hl = uk & ct = clnk & gl = ua & client = firefox-b> (in ukr).

Twelvetrees A. (1991). *Community Work*. London: Macmillan.

Tyuptya, L. T., & Ivanova, I. B. (2004). Social work. Mode of access: [http:// pidruchniki. ws /](http://pidruchniki.ws/) -Name of the title. the screen (in ukr).

Ukraine, Z. (2003). About social services. With changes and additions. Information from the Verkhovna Rada, (45), p. 358 (in ukr).

Zakharchenko, V. M., Kalashnikov, S. A., Lugovyi, V. I., Stavyts'ka, A. V., Rashkevich, Yu. M., & Talanova, J. V. (2014). National Educational Glossary: Higher Education / 2nd Form, Recycling. and additional, for ed. V. G. Kremenya. K.: "Publishing house" Pleiades ", 100 (in ukr).
